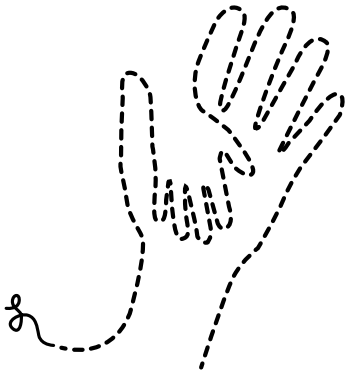

Avrupa Birliđi tarafından
finanse edilmektedir.

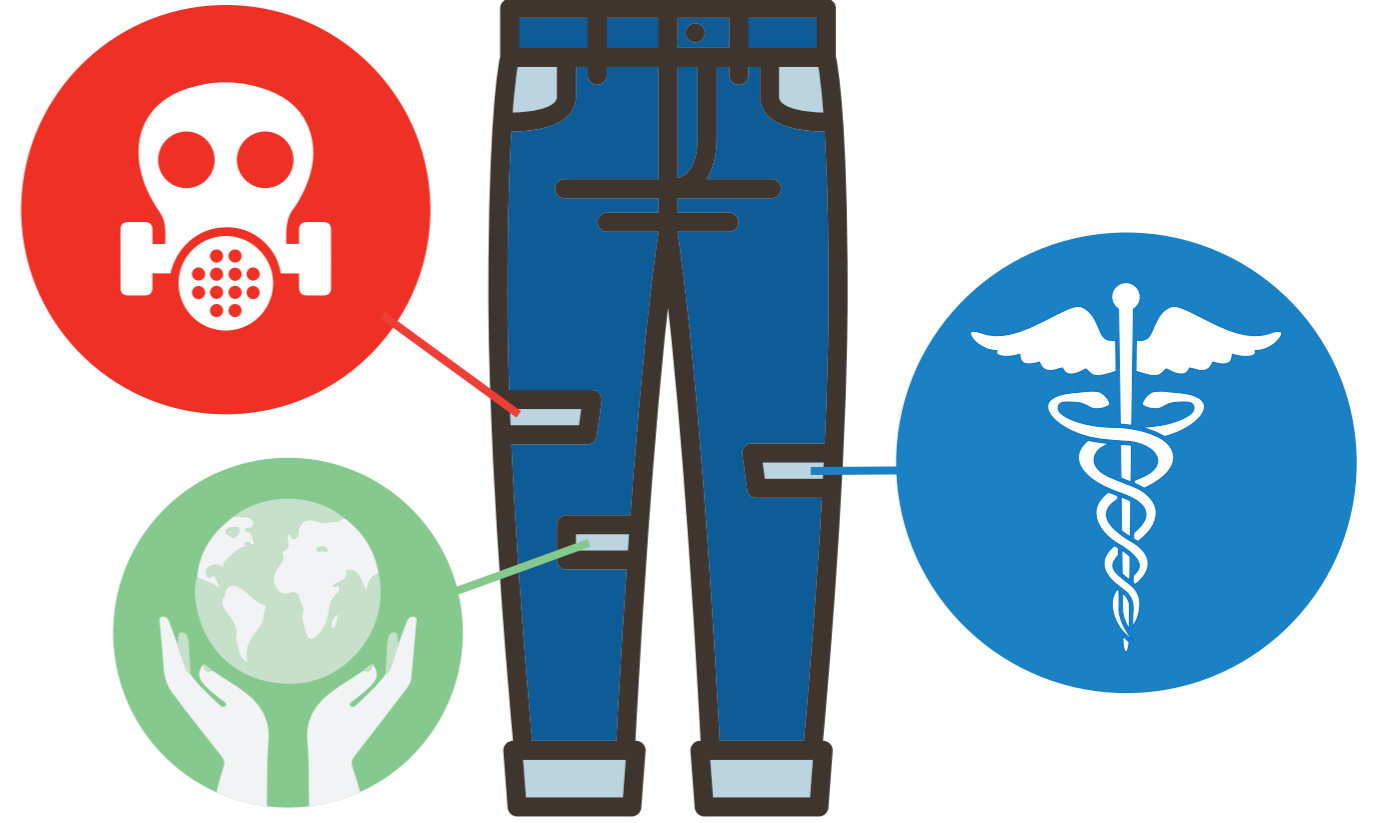
POTASYUM PERMANGANAT SPRAY RAPORU

Temiz Giysi Kampanyası

Clean Clothes Campaign Turkey

Kotlar Ağartılıyor ya Canlar?

Okumakta olduğunuz rapor, tekstil sektöründe kot ağartmak için kullanılan potasyum permanganat kimyasalının işçilere verdiği zararı inceleyen bir araştırmanın sonucunda hazırlanmıştır. Bu konuda yapılan ilk araştırmanın raporu olmakla birlikte konu ile ilgili hazırlanacak yasal bir mevzuatın altlığı olması hedeflenmektedir.

Potasyum permanganat kimyasalına maruz kalan, düzenli olarak potasyum permanganat partiküllerini solumak zorunda kalan, teninde potasyum permanganata ve onu çıkartmak için kullanılan sülfite maruz kalan işçilerin sağlık ve yaşam alanı problemlerini işçilerden dinlediğimiz bir saha araştırması organize ettik. Aynı zamanda tekstil sektöründe oldukça yaygın olan ve ikinci, üçüncü, dördüncü halkaya kadar uzanan taşeronlaşma sisteminin meslek hastalıklarına, sağlıksız ve güvencesiz çalışma şartlarına nasıl sebep verdiğini, dünyaca ünlü markalar için üretim yapan işçilerin hangi şartlarda çalıştığını kayıt altına aldık.

Araştırmamızın amacı kot ağartmak için geçmişte kullanılan kumlama metodunun yerini alan potasyum permanganatın hangi şartlar altında uygulandığı, çalışanlar üzerindeki etkilerini ve olası zararlarına dair fikir edinmektir. Yapılan araştırmanın ve hazırlanan bu raporun tıp profesyonelleri tarafından gerçekleştirilecek bir araştırmayla ve kot ağartma çalışanlarının çalışma şartlarını düzenleyen bir mevzuatla genişletilmesi gereklidir. Aynı zamanda denetimin oldukça eksik olduğu bu sektörde hazırlanacak mevzuatın uygulanıp uygulanmadığının daha sıkı bir biçimde denetlenmesi gereklidir.

Temiz Giysi Kampanyası olarak meslek hastalıklarının azaldığı ve tekstil çalışanlarının daha iyi şartlara kavuştuğu günler için çalışmaya devam edeceğiz.

İhracat Verileri ve Türkiye Pazarı Ülke Gelir Verileri

19. yüzyıl sonlarında Amerika'da üretilen kot pantolon, 1940'lı yıllarda Türkiye'ye girdiği andan itibaren bir batı ikonu olarak anılmış ve 1990'lı yılların sonuna kadar lüks bir tekstil ürünü olma özelliğini korumuştur.

Türkiye'nin kot pantolonla tanışması 1940'lı yıllarda Fransa'dan gelen bir girişimcinin açtığı kot pantolon atölyesi aracılığıyla olmuştur. Söz konusu girişimci (Muhteşem Kot) yalnız Türkiye pazarına yeni bir ürün katmakla kalmamış, pantolonlara kendi soyadını vermesiyle Türkçe'ye yeni bir kelime kazandırmıştır.

1980'li yıllar ve 24 Ocak Kararları ile ivme kazanan liberal ekonomi politikalarıyla birlikte ithal ürün kullanımı ivme kazanmış olup Türkiye pazarında olmayan pek çok yabancı marka bu dönemde pazara girmiştir. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma planıyla beraber desteklenen ithalat politikaları, o yıllara kadar kot piyasasına hakim olan yerli üreticinin güç kaybetmesine sebep olup pek çok ufak üreticisi atölyesini kapatmak zorunda bırakmıştır. 1980'li yılların sonuna gelirken yabancı markaların Türkiye'de açtığı tekstil fabrikaları ufak yerli üreticilerin daha fazla güç kaybetmesine sebep olmuştur. Türkiye için ikonikleşmiş olan ve ilk yerli üretici olan Muhteşem Kot'un da 1992'de faaliyetlerine son vermesi bu güç kaybının somut göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

1980'li yıllarda artan ithal mal tüketimi ve ucuz iş gücü, Türkiye'yi batılı tekstil markaları nezdinde hem ucuz bir üretim sahası hem de yükselmekte olan bir pazar haline getirmiştir. Dünyayı kot pantolon ile tanıştıran Levi's'in 1989 yılında Tekirdağ Çorlu'da açtığı fabrika uzun yıllar boyunca çevre halk için bir istihdam alanı olmuş ve bölgenin tekstil üretiminde genişlemesini sağlamıştır. 1980'li yıllardan itibaren Türkiye'de motor endüstri olarak görülen tekstil sektörü 2000'li yıllara kadar hemen hemen tüm büyük firmaların Türkiye'de bir üretim tesisi açmasına ya da yerli üreticilerle uzun süreli tedarik sözleşmesi imzalamasına sebep olmuştur. ABD ve Avrupalı markaların üretimlerini geliştirmekte olan ülkelere kaydırması ve kendi üretim tesisini kurmaktansa tedarik antlaşmalarıyla taşere etmesinin önemli bir sebebi de iş sağlığı ve güvenliği yasalarının henüz yeterince yerleşmediği bu ülkelerde iş sağlığı yasalarına uygun üretimin getireceği ekstra masraflardan azade bir biçimde üretim yapabilmesi ve kendi çalışanlarına sağlamakla yükümlü olduğu şartları sağlamadan yani onlara karşı yasal bir sorumluluk almadan üretim yapma imkanına sahip olmalarıdır. Bangladeş, Hindistan, Çin, Bulgaristan, Romanya gibi gelişmekte olan ülkelere birlikte Türkiye de tekstil üretiminin kaydırıldığı bir ülke olmuş ve bu sektörde ciddi meslek hastalığı ve iş güvenliği ihlalleri artış göstermiş ve zaman içinde bu ihlaller kamuoyu nezdinde görünür hale gelmiştir.

Kot İşlemlerinin Kronolojik Gelişimi

1970'ler

Yabancı markalar kaçak olarak pazara girmeye ve altından satışlara başladı.

1987

Türkiye'de ilk kot kumlama atölyesi kuruldu.

1991

Türkiyeli üreticilerin kurduğu ilk uluslararası marka olan Mavi kuruldu.

2003

Kot kumlamaya alternatif olarak kimyasallarla beyazlatma işlemi başlatıldı.

2008

9 Haziran tarihinde yapılan bir basın açıklamasıyla "Kot Kumlama İşçileri Dayanışma Komitesi" kuruldu.

1940'lar

Türkiye'deki ilk kot atölyeleri kuruldu.

1980'ler

İthal ürün politikalarıyla beraber Levi's, Lee gibi Amerika menşeli markalar resmi olarak ülke pazarına girdi.

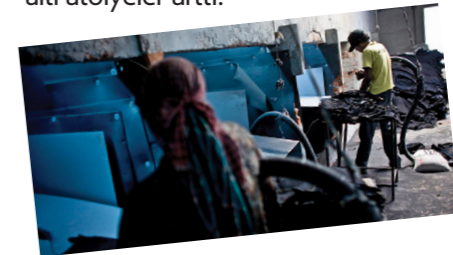

1989

Levi's Çorlu'da üretim tesisini kurdu.

1990'lar

Yabancı markalar için üretim yapan fabrikaların işlerini taşere ettiği fason üretime dayalı merdiven altı atölyeler arttı.

2005

Dünyada ilk kez bir tekstil çalışanına silikozis teşhisi konuldu.

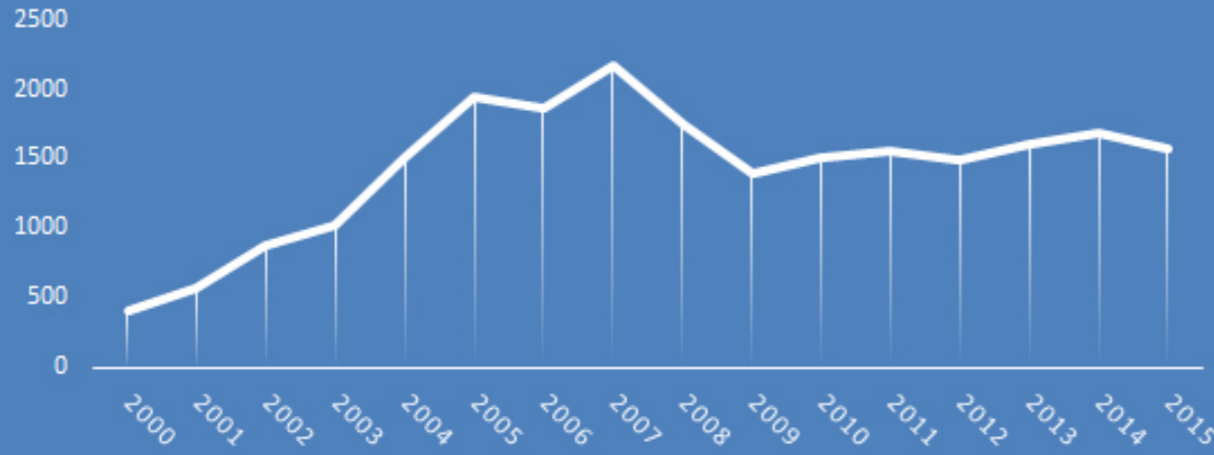
2009

Kot Kumlama İşçileri Dayanışma Komitesi'nin çalışmaları sonunda Türkiye'de kot kumlama yasaklandı. Kot kumlama yerine en yaygın olarak kullanılan yöntem "potasyum permanganat" oldu.

Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliği konularının dikkat çekmeye başlaması 1990’lı yılları bulsa da mevzuatın uygulandığı sektörler öncelikle maden sanayi, ağır üretim sanayileri ve inşaat sanayisi olagelmıştır. Aynı özenin gösterilmediği tekstil, dokuma ve deri sanayileri ise üreticilerin önlem almak zorunda kalmadığı ve işçilerin muhtelif iş kazaları ve meslek hastalıklarına açık olduğu sektörler olmuştur. Tekstil, dokuma ve deri sektörlerinde ise iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı bir kamuoyu duyarlılığının oluşması, 2005 yılından itibaren kot kumlama işçilerinin silikosiz hastalığına yakalanması ile olmuştur.

2000’li yıllarla birlikte meslek hastalıkları ve iş güvenliği ihlallerindeki görünürlüğün artması, uluslararası markaları bu konuda daha duyarlı olmaya zorlamıştır. Öte yandan iş sağlığı ve güvenliği mevzuatlarına uymak zorunluluğu üretim masraflarına yansıdığı için markalar bu mevzuatlara uymak zorunda kalmayacakları pazarlara doğru ilerlemiştir. Aşağıda 2000-2015 yılları arasındaki ihracat verilerinin görüleceği grafikte 2008 yılındaki düşüş kot kumlama karşı yükselen kamuoyu duyarlılığında aranabilir. Uluslararası markalar, Türkiye’yi iş sağlığı ve güvenliği mevzuatlarının uygulanmadığı bir ülke olması sebebiyle tercih etmiş, durum değişmeye başlayıp daha sağlıklı üretim şartları talep edilmesiyle birlikte ihracat taleplerini azaltmışlardır.”

TÜRKİYE’NİN KOT İHRACATI (MİLYON USD)

Yaşanan düşüşe rağmen Türkiye hâlâ, sektörün önemli üreticilerinden birisi konumundadır. Örneğin, 2014 yılında İspanya Türkiye’den yaklaşık 2 milyon avro tutarında denim kumaş ithal etmiştir. Söz konusu rakamlara göre, İspanya toplam denim kumaş ithalatının yaklaşık % 20’sini Türkiye’den yapmaktadır. ITC / Trademap kaynaklı uluslararası verilere göre, 2015 yılı itibarıyla dünyanın 8. büyük konfeksiyon ihracatçısı ve 9. büyük tekstil ihracatçısı olan Türkiye’de de önemli bir denim kumaş ve giysi üretim kapasitesi ve ihracat potansiyeli bulunmaktadır.

Kadınlar için üretilen denim pantolon ithalatında, Türkiye 90 milyon Avronun üzerindeki tutarla İspanya’nın Bangladeş’ten sonra iki numaralı partneri konumundadır. Erkekler için üretilen denim pantolonlarda ise 59 milyon avroluk ihracatıyla Bangladeş ve Pakistan’ın ardından üçüncü konumdadır.

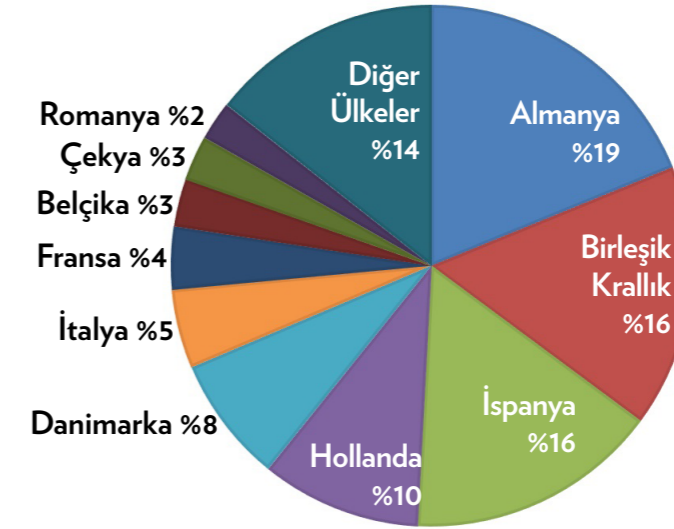
	Hazır Giyim İhracatı	Türkiye Geneli
2017	17.045.360	156.782.257
2016	16.956.074	142.069.560
2015	16.729.283	143.729.741
2014	18.729.283	156.452.756
Toplam:	69.700.256	566.034.314

2018 yılı Örülmemiş Giyim Eşyası ve aksesuarı ihracatı toplam
27.610.795.214 TL*

* <https://biruni.tuik.gov.tr/>

Türkiye’nin Kot İthal Ettiği Pazarlar (2015) (\$)

Almanya	271.706.370	ABD	33.933.675
Birleşik Krallık	235.972.543	Polonya	30.032.042
İspanya	226.672.261	İsveç	27.528.333
Hollanda	143.568.551	Ukrayna	26.022.865
Danimarka	113.060.236	Cezayir	23.480.074
İtalya	70.719.920	Rusya Federasyonu	19.746.624
Fransa	56.240.452	İsrail	12.088.794
Belçika	42.712.999	Norveç	12.078.291
Çekya	40.591.608	Bulgaristan	12.070.294
Romanya	34.742.244	Kanada	11.149.677

İthalat/ İhracat Verileri

İhracat kalemlerinde kot pantolon (jeans) rakamlarına bakmadan önce kot kumaşı (denim) ihracat rakamlarından bahsetmekte fayda var. 2017 yılının son 5 ayında kot kumaşı ihracatı 154.5 Milyon \$ iken 2018 yılının son 5 ayında 156.1 Milyon \$'a yükselmiştir. Bunu takiben; 2017 yılının son 5 ay hazır kot giyim ihracat rakamları 654 Milyon \$'ı gösterirken, 2018 yılında bu rakam 724.0 Milyon \$'a yükselmiş, 2018 yılının son 5 ayında toplam 880 Milyon \$ olmuştur. Bu rakamlar bize Türkiye'nin kot giysi ihracatında sürekli ilerleyen bir ivmeye sahip olduğunu göstermektedir. Bu ilerlemenin sonucunda da piyasanın daha yoğun atölye ve işgücü ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'yi Pakistan ve Bangladeş gibi diğer üreticilerden ayıran önemli bir özelliği, aynı zamanda üretilen ürünlerin tüketildiği ve bahsi geçen markalar için iyi bir pazar potansiyeli taşıyan bir ülke olmasıdır. Örneğin Türkiye'de üretim yapmakta olan Inditex Grubu (Zara, Bershka, Pull&Bear, Massimo Dutti, Stradivarius, Oysho) ya da İsveçli firma H&M için Türkiye yalnız ucuz bir üretim alanı değil aynı zamanda önemli bir pazar işlevi de görmektedir. Bu sebeple bu firmalar Türkiye'deki üretim şartlarını ve fason üretimlerini yapan firmaların çalışma şartlarını organize ederken olası bir kamuoyu baskısını ya da tüketici kampanyasını göz önünde bulundurmak zorunda kalmaktadır.

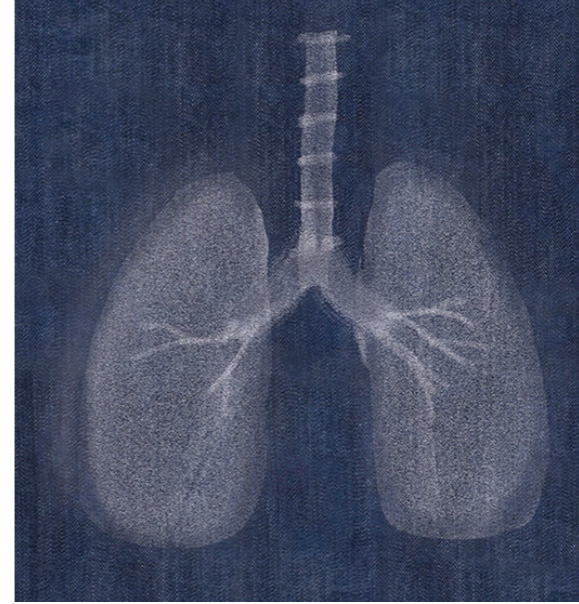
Bahsi geçen uluslararası markalar için fason fabrika sayısı artarken, fason üreticiler zaman içinde kendi markalarını da oluşturmaya başlamıştır. Markalardan aldıkları sektörel bilgi, tasarım kapasitesi ve pazarlama tekniklerini yakından gözlemlene şansı bulan fason üreticiler; Türkiye'de Mavi, Colins ve LittleBig gibi markalar kurarak Türkiye'de ve zaman zaman dünyada tanınan markalar olmayı başarmıştır.

Yerli üreticilerin uluslararası markalardan öğrendiği tek şey pazar bilgisi olmamıştır. Aynı zamanda üretim masraflarını düşürmek ve çalışanlara karşı

sorumluluktan kaçınmak için işlerini fason olarak üretmesi için başka bir firmaya taşere etme sistemi de yerli markaların uluslararası pazardan öğrenip yaygınca kullandığı bir sistem olmuştur. Söz konusu taşere etme uygulaması yalnız markalar tarafından değil, aynı zamanda markaların taşere ettiği firmalar tarafından da uygulanmaktadır.

Markalarla çalışan taşeron firmalar 1. halka (Tier 1), onun taşere ettiği ikinci firma 2. halka (Tier 2), onun da taşere ettiği firma 3. halka (Tier 3) olarak adlandırılmaktadır. Taşeronluğun yaygınlaşması, herhangi bir markanın sattığı herhangi bir ürünün kaç taşeron sistemden geçtiğini takip etmeyi imkansızlaştırırken, son halkada üretim yapan küçük firmalar 1. halka ile kıyaslandığında daha fazla kayıtsız çalıştıran merdiven altı atölyeler olmaktadır. Kârın birinci halka tarafından diğer taşeronlara dağıtıldığı bu sistemde üretimin önemli bir kısmını yapan son halka taşeron, ürettiği ürün için en düşük ücreti alan taraf olmaktadır. Bu sebeple son halka taşeron, iş güvenliği kurallarını ve üretimin ekolojiye verdiği zararı görmezden gelerek; çocuk işçi, kayıtsız işçi, kaçak ve göçmen işçi çalıştırma oranlarını yüksek tutmaya eğilimli olmaktadır. Anlatılanlardan tüm bu haksızlıkları son halka taşeronların yaptığı sonucuna varılmamalı. Başka saha araştırmalarımız sonucu çalışma şartlarının birinci halka taşeronlarda da parlak olmadığını görmekteyiz. Örneğin, H&M'in birinci halka taşeronu olan Pameks Tekstil'deki çalışma şartlarını göz atmak için Eylül 2018'de yayınlanan raporumuza göz atabilirsiniz.

* <https://www.ekonomist.com.tr/tekstil/denimin-hedefinde-uzak-pazarlar-var.html>

Kot Kumlamamanın Yasaklanması ve Tarihi

Kot ağartmak için kullanılan kumlama tekniği 1987'de Almanya'da işçi olarak çalışan bir işçi tarafından Türkiye'de yapılmaya başlandı. İlk yıllarda belli markaların tekelinde birkaç kot kumlama atölyesi bu işi sürdürürken 1990'lı yılların sonunda, ağartılmış kotun moda olmasıyla beraber, atölye sayısı 500'lere kadar çıktı. Bir kot kumlama atölyesi kurmanın maliyetinin düşüklüğü, işçi, bir-iki kum tankı ve hava kompresöründen başka hiçbir şeye ihtiyaç duyulmaması da bu artışı hızlandırdı.

Bu işlem sırasında kompresörün ürettiği 10 bar basıncındaki hava, bir tanktaki kumu kotun üstüne püskürterek kotun yıpranmasını ve dolayısıyla beyazlamasını sağlar. Püskürtme işlemi yapan işçiler havada asılı kalan kum zerreciklerini solumak zorunda kalır ve bu kum zerreciklerinin içinde bulunan silika ölümcül silikozis hastalığına sebep olur. Bu yönüyle silikozis yüzde yüz bir meslek hastalığıdır. Dolayısıyla ancak mesleki arka planı sorgulanarak teşhis edilebilir.

Çalışma Bakanlığı'nın araştırmalarına göre 1987 ile 2009 yılları arasında kot kumlamada 5 ile 10 bin işçi çalışmıştır. Bu sayıya Romanyalı, Azerbaycanlı, Iraklı ve Gürcistanlı göçmen işçiler de dahildir.

Ayrıca kot kumlamada çalışan işçilerin neredeyse yüzde 98'i kayıt dışı olarak sektöre girmiştir. Tekstil sektöründe çalışan işçilerde bir madenci hastalığı olan silikozis hastalığı beklenmediği için, silikozise yakalanan işçilere ilk yıllarda tüberküloz tedavisi uygulanmış ve bir çok işçi uzun süre boyunca tüberküloz tedavisi alarak hayatını kaybetmiştir. Tekstil sektöründe çalışan işçilerin silikozis olma riski taşıdıkları ise 2005 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde görevli Prof. Dr. Metin Akgün'ün bir işçiye "Bana bir gününü anlat!" demesiyle ortaya çıkmıştır. Hikayesini dinlediği işçinin gün boyunca silika kumunu soluduğu bir ortamda kot kumlama işi yaptığını öğrenmesiyle dünyada ilk kez bir tekstil çalışanına silikozis teşhisi konmuştur. Tekstilde çalışıp silikozise yakalanan ve aynı yıl içinde hayatını kaybeden bu işçi ilk kez tıp literatürüne girmiştir. 2007 yılında ise Kanal D için çekilen Arena programı ekibinin silikozisten muzdarip olan bir işçi ile birlikte kot kumlama gizli kamerayla belgelendirmesi kot kumlama çalışan işçilerin sağlıksız çalışma koşullarını ortaya dökmüştür.

9 Haziran 2008'de kot kumlama işinde çalışan işçilerin sesini duyurması ve Türkiye'de kot kumlama işinin yasaklanması amacıyla Kot Kumlama İşçileri Dayanışma Komitesi kurulmuş; komitenin yoğun çalışmaları sonucu Sağlık Bakanı 2009 yılında kot kumlama yasaklamıştır. 2010 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile silikozis hastalığı hıfzısıhha grubuna tabi edilmiş; 2011 yılında da 6111 sayılı kanuna eklenen 2 madde ile kayıt dışı çalışmış bütün silikozis hastalarına emeklilik hakkı tanınmıştır.

Kot Kumlamadan Potasyum Permanganata

Yoğun kamuoyu desteğiyle birlikte kot kumlananın yasaklanmasının üzerinden 10 yıl geçti. Kot kumlanın yasaklanmasının ardından ağırlanmış kot üretimi ortadan kalkmayıp yerine kullanılan diğer metotlara ağırlık verildi.

Bu metotlardan birisi lazerle yakma metodudur. İlk yatırım maliyetinin yüksekliği, üretimin yavaşlığı ve birbirinin aynısı şekilde ağırlanmış kotlar ürettiği için en düşük oranda tercih edilen metod budur.

Yüksek üretim hızı ve düşük ilk yatırım maliyeti sebebiyle en sık tercih edilen metod ise potasyum permanganat kullanarak ağırlama yöntemi oldu. Potasyum permanganat, Avrupa Kimyasal Ajansı (ECHA) tarafından "tehlikeli kimyasallar" sınıfına alınmaya çalışılıyor olmakla birlikte kot ağırlama işçileri üstündeki zararı henüz araştırılmamış bir konudur. Okumakta olduğunuz bu rapor potasyum permanganatın kot ağırlama işçilerine zarar verip vermediğine dair yapılan ilk araştırmanın raporudur. Kullanılan kimyasalın etkisinin artması için kimyasal uygulamasından evvel kotun zımparalanması yaygın bir uygulamadır. Zımparalamanın ardından potasyum permanganat, kotlara fırçayla sürerek

ya da tabancayla püskürterek uygulanmaktadır. Ayrıca, potasyum permanganatın kotlara uygulandığı kimi işletmelerde işçilerin teneffüs ettiği kimyasal partiküllerin miktarını azaltmak için şelale metodunun uygulandığı da gözlenmiştir.

Şelale metodu, üzerine potasyum permanganat püskürtülen kotların arkasında sülfütlü suyun devri daim ederek püskürtülen kimyasalın nötrale edilmesini ve havada asılı kalan partiküllerin miktarının azaltılması için kullanılan bir methodur. Etki azaltıcı olarak kullanılan şelale sisteminin ne sıklıkla kullanıldığı, tıpkı maske kullanımı, düzenli sağlık taraması gibi diğer etki azaltıcı yöntemler saha araştırmamız da önemli bir konu teşkil etmiştir.

Son olarak, Türkiye'de az sayıda işletmede bulunan potasyum permanganat uygulayıcı otomasyon makineleri de kullanılmaktadır. Makinelerin dış tarafında bulunan işçiler makinenin kollarına kot pantolonları takar ve makine potasyum permanganat uygulamasını otomatik olarak pantolonlara uygular. Bu makineler günde 3000 ila 3500 pantolonu beyazlatma işlemi yapabilir.

Potasyum Permanganat sektörde nasıl uygulanır?

Öncelikle kotun rengini açacak miktarda potasyum permanganat gramajı ve yoğunluğu belirlenerek bu karışım hazırlanır. Suyla seyreltilen potasyum permanganat kimyasalı, kırmızı renkli ve yoğun bir kıvam alır. Ardından, markanın talep ettiği biçimde bölgesel beyazlık vermek üzere iki farklı metod uygulanabilir.

Püskürtme usulu ile uygulama:

Hazırlanan potasyum permanganat kimyasalı sıvı püskürtme tabancasına konur ve daha önce yıkanmış ve kurutulmuş kotun üstüne püskürtülür. Kotun permanganat püskürtülen yerleri kırmızıya boyanmış gibi bir görüntü alır. Bu işlemden sonra kotlar tekrar yıkamaya giderek sülfitle yıkanır. Sülfite, kotların üstünde kalan potasyum permanganatın nötrale edilmesini sağlayan kimyasaldır. Bu işlemden sonra permanganat püskürtülen yerler beyaz bir görüntü almış olur. Pantolonlarda istenen beyazlık miktarına göre değişmekle birlikte ortalama bir işçi bu metodla bir günde yaklaşık 800 pantolonun beyazlatma işlemi yapmaktadır.

Fırça ile uygulama:

Yine gramajı belirlenip uygun miktarda eritilen potasyum permanganat, bir işçi tarafından fırça ile kotun üstüne sürülür. Kırmızı rengi alan kot tıpkı diğer yöntemdeki gibi sülfite ile yıkanarak beyaza dönüştürülür. Bu metodla da ortalama bir işçi günde yaklaşık 600 pantolonun beyazlatma işlemi yapmaktadır.

Sağlık Koşulları

Kot ağartma işlemlerinde çalışan işçilerin sağlık koşullarına girmeden evvel Türkiye’de meslek hastalığı ve iş güvenliği kanunlarının ne aşamada uygulandığına bakmakta fayda var. Meslek hastalığı: “İşçinin çalıştığı veya yaptığı iş şartları nedeniyle ortaya çıkan geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal rahatsızlık haline” verilen isimdir. Türkiye’de meslek hastalığı kavramının yeterince tanınmadığı ve bu yüzden işçilerin meslek hastalıkları hastanelerine başvurup “meslek hastalığı” tanısı almadıkları bilinmektedir. Eski İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdür Yardımcısı Dr. Rana Güven’in 2012 yılında yaptığı sunuma göre Türkiye’de yılda 40.000 ila 120.000 arası meslek hastalığı vakası beklenmesine rağmen 2011 yılında 433 tane vakayla karşılaşılmıştır. Bunun yanında kayıtsız işçiliğin yaygınlığı da işçilerin meslek hastalığı tanısı almasının önünde bir engel teşkil etmektedir. Örneğin kot kumlama sebebi silikozisten hayatını kaybeden 122 kot kumlama işçisinin hiçbirinin kayıtlara dahil olmaması bu konuda gösterilebilecek iyi bir örnektir. Son olarak işçiler, meslek hastalığı tanısı aldıklarında yeniden iş bulamamaktan korkmakta ve bu yüzden de bu tanıyı almaktan kaçınmaktadır. Tüm bu sebeplerle meslek hastalığı yeterince üstüne eğilinmeyen bir konu olmuştur.

Potasyum permanganatla kot ağartma konusuna gelecek olursak; işçilerin aktardığı rahatsızlıkların başında cilt problemleri gelmektedir. Maske, gözlük ve koruyucu eldiven kullanmadan kotlara uygulanan potasyum permanganat ve potasyum permanganatı çıkartmak için kullanılan sülfid kimyasallar, gördüğümüz hemen tüm işçilerin cildinde tahrişe sebep olmakta. İşyerlerinin potasyum permanganatı temizlemek için işçilere başka bir opsiyon bırakmamış olması da ayrıca dikkatleri çeken bir başlık.

Çalışma öncesinde, işçilerin çoğunlukla solunum yollarıyla ilgili problem yaşadığını beyan edeceğini düşünürken tahrişin daha öncelikli bir sorun teşkil ettiğine tanık olduk.

Çalıştıkları yerde düzenli sağlık kontrolü yapılmayan işçiler, rahatsızlandıkları takdirde hastaneye gitmelerinin zor olduğunu da beyan ettiler. İşyerinde hekim bulunan işçiler ise hekimin belirli bir duruma kadar müdahale edebildiğini, hekimin hastaneye gitmelerini söylediğini fakat herhangi bir sevk veya randevu işlemiyle gitmedikleri için hastanelerde zorluk çektiklerini belirttiler.

“20 gün önce bir rahatsızlık geçirdim ben. Ne diyeyim ben? Ayakta duracak halim yoktu. Hani bizim şirket doktoru geldi. Gittim, ilaç falan verdi. Arkadan dinledi, dedi ki? “Git doktora görün” dedi. Burada ha deyince randevusuz kimse almıyor. Özeller de ateş pahası. Zaten etimiz ne budumuz ne? Bir de özele gidelim kendimizi gösterelim. İzin de vermediler. Ha izin verdiler belki dedim randevusuz sokar. Hani acil olduğu için belki şey yaparlar. Yapmadılar, geri gönderdiler.” M,32

Potasyum permanganatın uygulandığı kotlarda etkili olması için öncelikle zımparayla aşındırılması ve uygulanan kimyasalın rahatlıkla kot kumaşının içine yedirilmesi gerekmektedir. Tüm gün boyunca kapalı alanlarda kot zımparalayan işçiler, havada asılı kalan iplik parçalarını soluyarak “bissinozis” hastalığına yakalanma tehlikesi ile karşı karşıya kalmakta. Bissinozis; pamuk, keten ve kenevir gibi bitkisel kaynaklı tozları solumanın yarattığı mesleki bir akciğer hastalığıdır. Çırcır işçilerinde sıklıkla rastlanan bu hastalığa halk arasında “pamukçuk” da denmektedir. Türkiye’deki ilk

prospektif araştırma 1960’lı yıllarda Kayseri’deki pamuk dokuma işçilerine Dr. İsmail Topuzoğlu tarafından yapılmıştır ve bissinozis vakalarının yüzde 12 ile yüzde 15 arasında değişiklik gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu rakamlar ise günümüzde yüzde 35’e ulaşmaktadır*. Tıpkı silikozis hastalığının aslında madenci hastalığı olarak bilinip tekstilde ilk kez görülmesi kot ağartma işleminde rastlanması gibi bissinozis de çırcır işçileri haricinde ilk kez potasyum permanganat uygulamalarının ön çalışması olarak kot zımparalayan işçilerde görülebilir.

“Arkadaşlarımız vardı. Çocuk zamanla zayıflamaya başladı ve rahatsızlandı. Çocuğu apar topar aldılar götürdüler hastaneye, “Neren ağrıyor?” “Şuram ağrıyor, buram ağrıyor” derken çocuk en son dedi ki: “Böbreklerim ağrıyor.” Buram ağrıyor. Filmini çekiyorlar. Doktor diyor ki “Böbreklerinin ikisi de çürümüş.” Çocuğu ameliyata alıyorlar, böbreğinin birini almak için. Diğer böbrek öbürüne göre biraz daha sağlam ve böbrekten zımparanın tozu, ip var ya ip, ip olmuş şekilde, yemyeşil yumurta büyüklüğünde şey çıkarıyorlar ve çocuğun böbrekleri sapsağlam. Düşün yani.” A, 33

* http://www.annalsmedres.org/articles/1998/volume5/issue1/1998_5_1_19.pdf

“Eğer kum rodeo işi yapsaydım şu an hayatta olmazdım.” A., 31

Kot ağartma işçilerinin genellikle geçmişte kullanılan metodların getirdiği olumsuz koşulların farkında olduklarını gözlemledik. Hali hazırda kendi uyguladıkları yöntemlerin zararı hakkında bilgi sahibi olmasalar da kot kumlamadan bahsettiğimiz tüm işçiler, o yöntemin ölümcül olduğunu bilincinde olduklarını ve bugün kendilerinin bildiği herhangi bir yerde uygulanmadığını belirttiler.

Sektörde Potasyum Permanganat Kullanımı ile İlgili Bir Mevzuatın Gerekliliği

Potasyum permanganat ile ağartılmış kot ürünlerinin tüketici açısından kumlamada olduğu kadar masum olmadığı da bilinen bir durum. Kumaş yıkandıktan sonra yüzeyinde kalan kimyasal atıklar, son kullanıcıda deri açısından tahriş edici etki yaratabilmekte ve alerjik reaksiyonlara neden olabilmektedir. Avrupa Kimyasal Ajansı, 2016 yılında yayınladığı raporla Potasyum Permanganatı “tehlikeli kimyasallar” sınıfına eklemeye çalışmış ve sürekli temas halinde cinsel istekte düşüş, iktidarsızlık ve doğurganlıkta düşüş gözlemlediklerini raporlamıştır. Ayrıca aynı çalışmada; 28 gün potasyum permanganat’a maruz bırakılan işçilerde iştahsızlık boy göstermiştir. Avrupa Kimyasal Ajansı’nın verileri ve görüştüğümüz işçilerin beyanları birlikte düşünüldüğünde sürekli olarak potasyum permanganat partiküllerini soluyan ve potasyum

permanganatla temas halinde olan işçilerin sağlık koşullarıyla ilgili bir medikal araştırmanın yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Yapılan medikal araştırmanın sonuçlarına göre potasyum permanganatın kullanım koşullarını, beraberinde giyilecek koruma ekipmanlarını, kullanılacak karışımın oranlarını, potasyum permanganata maruz kalınacak azami süreyi net bir şekilde belirleyecek bir mevzuat hazırlanması gereklidir. Potasyum permanganatla ilgili herhangi bir mevzuatın olmadığı çalışma ortamlarında işçilerin kot pantolonlara potasyum permanganat uygularken maske ve eldiven temini de tamamen firmaların keyfine ve ustabaşlarının koyduğu kurallara kalmıştır. Ayrıca maskeyle eldiven tedarik edildiği durumlarda da bu koruyucu ekipmanların kullanımı işçilerin tercihine bırakılmıştır.

**Temiz Giysi: ‘Maske kullanıyor musunuz?’
‘Yani... kullanana veriyorlar.’ A, 34**

**‘Vallaha bir yerden sonra maske de adamı sıkıyor artık...
Çoğu kişi takmıyor ben de takmıyorum, yalan yok.’ M,32**

Sektörde dağıtılan ve işçilerin kullanmadığı maskeler havada gaz halinde dolaşan kimyasallardan koruma özelliği olmayan toz maskelerdir. Toz maskelerin gaz maskeleri yerine kullanılmasının bir sebebi kot kumlama sürecinden

kalma bir alışkanlık olarak görülebilir. İkinci sebebi de toz maskelerinin gaz maskelerine kıyasla çok daha ucuz olmasıdır. Örneğin bir adet toz maskesinin fiyatı 1 ila 10 TL arasında değişirken gaz maskeleri 150 TL ila 500 TL arasındadır.

Potasyum Permanganat ve Saha Verileri

İŞÇİ PROFİLİ

Görüşülen işçilerin tamamı Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgesi'nden İstanbul'a iş için göç etmiş işçiler. Çoğu işçi, İstanbul'a iş için gelirken bu sektörde çalışan bir yakını aracılığıyla işini gelmeden önce ayarlıyor. Sektör çalışanlarının bir çoğu uzun yıllar boyunca bu işi yaptığı için, göçmen ya da eski mahkum olmak gibi sosyal dezavantajlara sahip olduğu için işi meslek hastalığına sebep olsa da yaptığı işten başka bir şansı olmadığını düşündüğünü beyan etti.

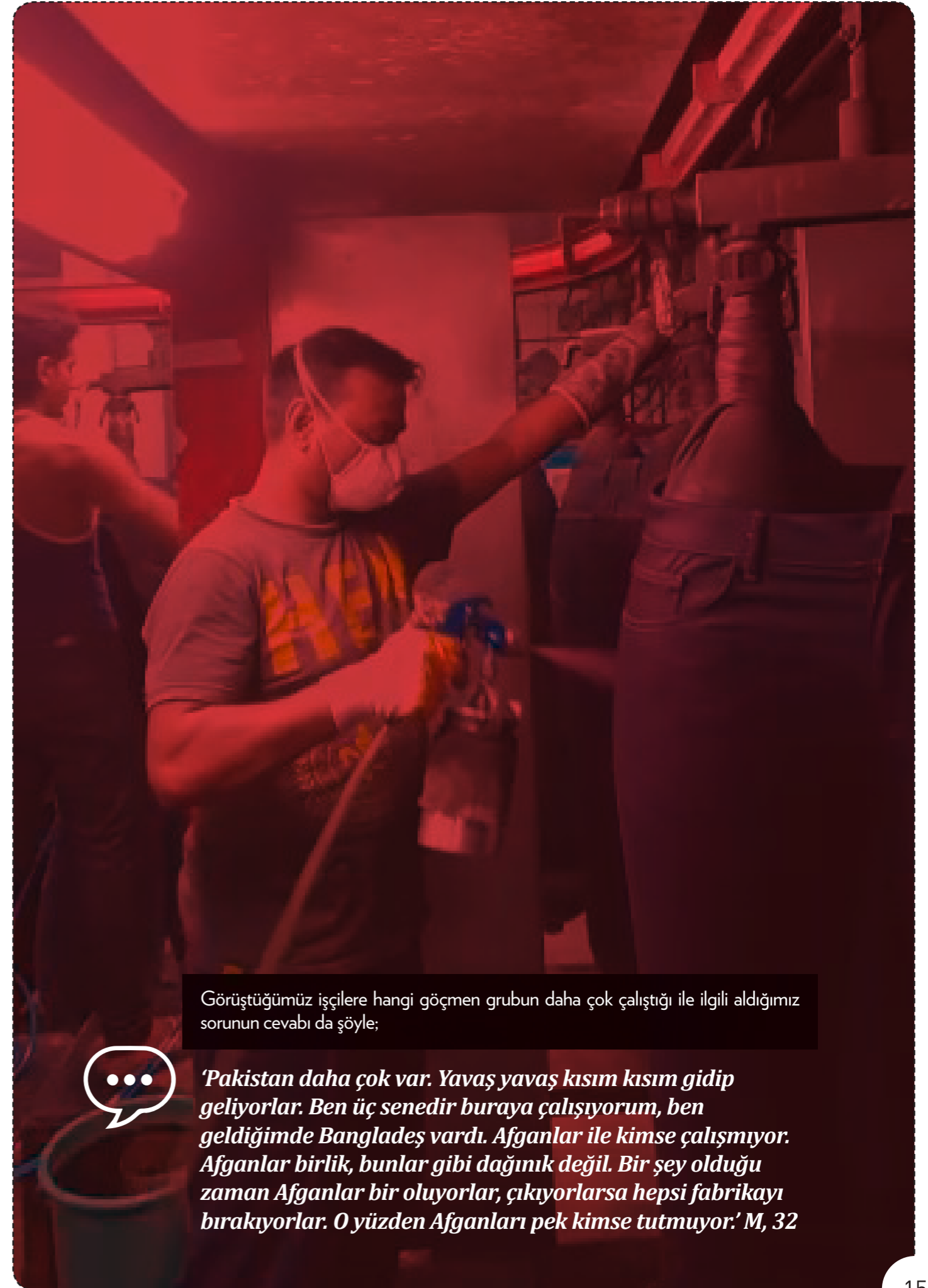
GÖÇMEN

Tekstil endüstrisinde çokça karşımıza çıkan göçmen işçiler çoğunlukla kayıtsız ve merdiven altı üretim yapan 2. ve 3. halka taşeronlarda çalışıyorlar. Ana işletmelerin taşere etme yönelimi gösterdiği tamamlayıcı sektörlerde (dikim, ağartma, yıkama, taş dizme, aksesuar takma, nakış yapma gibi işler) kayıtsız çalışma oranları daha yüksek olduğu için aynı zamanda kayıtsız göçmen işçi çalıştırma oranları da yükselmektedir. Göçmen işçilere atölye binasında ya da atölyeye yakın bir mekanda yatacak yer ve gıda sağlayan atölyeler olduğu gibi hali hazırda Türkiye'ye yerleşmiş ve barınacak evi olan işçileri istihdam eden atölyeler de mevcut.

Araştırma süresi boyunca yalnız bir göçmen işçiyle görüşme şansı bulduk. Göçmen işçilerin genellikle kaçak statüsünde olmasının onları kamusal alanda vakit geçirmekten alıkoyduğunu gözlemledik. Ancak, görüştüğümüz Türkiyeli işçilerden aldığımız bilgiler ışığında Afganistanlı, Bangladeşli, Suriyeli, Gürcistanlı, Iraklı, Türkmenistanlı, Özbekistanlı ve Pakistanlı işçilerin çoğunlukta olduğunu, bu işçilerin genellikle Türkiyeli işçilere kıyasla %50 daha az ücret aldığını öğrendik. Zımparalama ya da potasyum permanganat uygulama gibi "kirlili" addedilen işleri yapan işçiler ise ortalama bir işçiden %50 daha fazla maaş almakta.

TÜİK'in 2018 yılında yaptığı araştırmaya göre 2017 yılında gelen yabancı uyruklu nüfusun içerisinde ilk sırayı %26,6 ile Irak vatandaşlarının alıp; bunu sırasıyla; %10,4 ile Afganistan, %7,7 ile Suriye, %5,7 Azerbaycan ve %5,6 ile Türkmenistan'ın izlediğini görüyoruz*.

* <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30607>

Görüştüğümüz işçilere hangi göçmen grubun daha çok çalıştığı ile ilgili aldığımız sorunun cevabı da şöyle;

'Pakistan daha çok var. Yavaş yavaş kısım kısım gidip geliyorlar. Ben üç senedir buraya çalışıyorum, ben geldiğimde Bangladeş vardı. Afganlar ile kimse çalışmıyor. Afganlar birlik, bunlar gibi dağınık değil. Bir şey olduğu zaman Afganlar bir oluyorlar, çıkıyorlarsa hepsi fabrikayı bırakıyorlar. O yüzden Afganları pek kimse tutmuyor.' M, 32

Kendi Atölyesini Kurmak

Esenyurt'ta görüştüğümüz; yıllarca çeşitli tekstil firmalarında çalışıp ardından kendi atölyesini kuran A. sektörün güncel durumuna işaret eden şu cümleleri kuruyor:

Bugünlerde kolaylıkla işe girilebilen ve bir göçmen işçi ülkeye geldiğinde inşaatla birlikte hızlı şekilde iş bulabildiği tekstil sektörü, geçmişte iş trafiğinin bu kadar yoğun olmadığı, daha zor girilen ama hemen terk edilmeyen bir sektördü. Bugün, fazla donanım gerektirmeyen, çabuk öğrenilen ancak fiziksel olarak zor olan bu meslekte bugün iş trafiği yoğun olmakla birlikte firma sahipleri tanıdık olma, hemşehri olma gibi kıstasları kullanarak trafiği azaltmak yönünde uğraşıyorlar.

“2001 Malatya’da GAP tekstil var. Belki duymuşsundur. Çok büyük bir firma. Çalikoğlu’nun. Mecliste Çalık var ya onun firması. 3000’e yakın insan çalışıyor 3000-3500 insan çalışıyor. O zamanlar oraya girmek için milletvekili veya belediye başkanını tanıyan bir akrabanın, bir tanıdığının olması lazımdı. Hiç kimse giremiyordu. Biz orada zımparacıydık.”

İşçilikten Atölye Sahipliğine

Genel olarak tekstilde ikinci, üçüncü, dördüncü halka taşeronlaşmanın yaygınlığı ve kurulum sebepleri yukarıdaki bölümlerde anlatılmıştı. Taşeronlaşmanın halkalarından biri olan kot yıkama tesisleri, potasyum permanganatla ağartmanın da yapıldığı yerler olarak kurulup devamında ağartma işlemi ayrılarak farklı bir taşeron olarak ayrılmaktadır. Alanda gözlemlediğimiz genel uygulama, yıkama tesislerinde çalışan ustaların bir potasyum permanganat atölyesinin ilk yatırım maliyetlerinin yüksek olmadığını fark edip atölye açmasıyla başlıyor. Bazen de yıkama tesisi sahipleri, kendi ustalarına atölye kurup kendisine parça

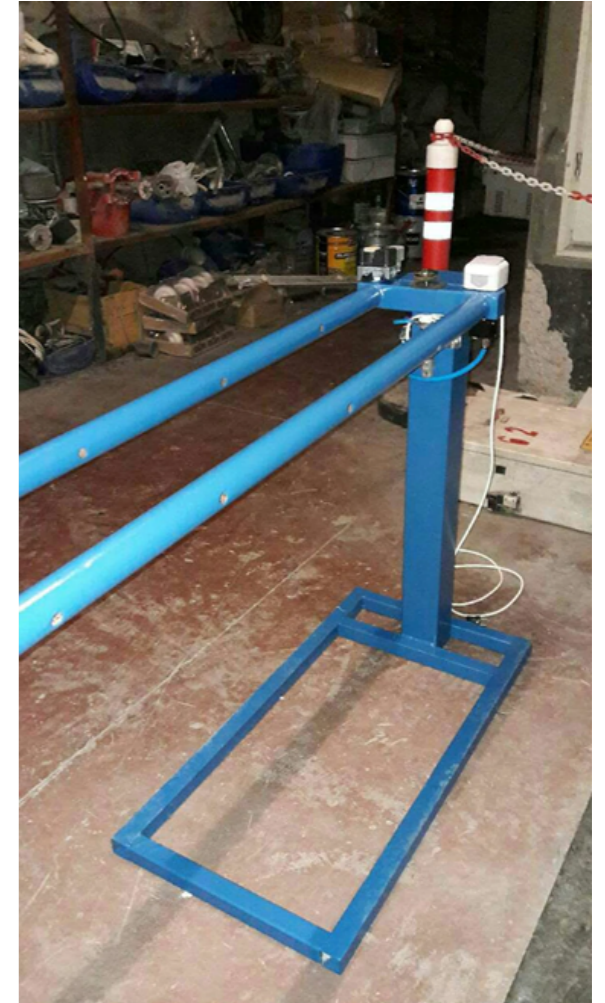
başı ödemeli taşeron iş yaptırmasıyla ilerliyor. Bu yöntem kot beyazlatma atölyelerinde sıklıkla görülmekte. Bu sayede fason üretim yaptırarak yıkama tesisi hem risklerini azaltmakta hem de daha az maliyetli bir uygulamaya geçmiş olmaktadır. İşveren, üretilen kot başına ustasına bir ücret öder, yan masraflarını karşılar ve beyazlatılacak ürünlere zarar geldiğinde oluşacak riskleri kendi üzerinden kendi atölyesini açmasına destek olduğu ustasının sırtına yüklemiş olur. Öte yandan, taşere ettiği iş başına para alarak iş yapmadan para kazanmaya devam eder.

Kot Beyazlatma Atölyesi Maliyeti

Ufak bir kimyasal kot beyazlatma atölyesinin ilk yatırım maliyetinin düşük olması da bahsi geçen fason metodunun cazibesini ve yaygınlığını arttıran bir etkidir. Genellikle kayıtsız ve merdiven altı çalışma alanları olan bu fason atölyeler; asgari ücretin altında maaş ödeyen, vergiden, ekipmandan, işçi sağlığı ve güvenliğinden çalarak hedef fiyata ulaşabilen işletmelerdir. Kayıtsız olarak üretim yaptıkları için de devletin denetim mekanizmalarının görmediği alanlarda üretim yapan işletmelerdir.

Sıradan bir kot beyazlatma atölyesi kurmak için tanesi 500 TL olan ve “robot” diye tabir edilen demir ayaklar yaptırılır. Bu robotların bacak kısımlarına lastikçiden ücretsiz olarak alınabilecek eski bir kamyon şambrelisi takılır. Son olarak 2500 TL’ye şambrelinin şişmesini sağlayan ve püskürtme tabancasına basınçlı hava ileten bir kompresör alınması yeterlidir. Yukarıda bahsi geçtiği üzere üzerlerindeki hukuki ve ekonomik riski çalışanlarının sırtına yüklemek için işverenler kendi ustalarına bu para yardımını yaparak bir atölye kurmalarını sağlarlar. Günde yaklaşık 2000 tane kot pantolonun beyazlatma işlemini yapabilen 4 robotlu bir atölye kurmanın ilk yatırım maliyeti yaklaşık 7000 TL’ye mal olmaktadır.

Jenerasyonlar Boyu Kot İşçiliği

İşçiler, kötü çalışma koşullarına sahip, silikozis olmuş veya sosyal hakları ihlal edilen çalışanlar için "Bizden önceki jenerasyon." tanımlamasını yapmaktalar. Hal böyle olunca işçilerin görüşme boyunca çizdiği genel tablo, çalışma koşullarının önceki jenerasyona göre daha sağlıklı olduğu görüşünde birleşiyor. Ayrıca "jenerasyon"

tanımlaması, işçilerin ailelerinde daha önceden de kot işçiliği yapan kişilerin olduğunu düşündürüyor. Sahada baba-oğul, amca-yeğen çalışan birçok işçi bulunuyor ve bu meslek aile geleneği halini alıyor.

Yaptığımız söyleşilerden birinde İ.'nin bir ifadesi bu konuya dikkatimizi çekti:

"Yabancı hayatta çalıştırmaz, Karadenizli sırf. Güveneceği, tanıdığı adamlarla çalışıyor."

İ.'nin çalıştığı fabrika, kot kumlama sürecinden tanıdığımız ve 5 çalışanın hayatını kot kumlama yüzünden kaybettiği bir işletme. Mahkeme süreci sonunda silikozis hastalığına yakalanan işçilerine yüklü tazminat ödemek zorunda kalan firmanın bu tutumu, yine benzer bir durumun yaşanması ihtimaline karşın kontrol altında tutabileceği işçileri çalıştırmayı tercih ettiğini düşündürmektedir.

Bunun yanında eski jenerasyonda görülmeyen ama yeni jenerasyon kot ağartma işlemlerinde sıkça rastlanan yeni bir çalışma metodu ortaya çıkmıştır. Ek eleman olarak alınan, günübirlik ya da dönemsel olarak yevmiye karşılığı çalıştırılan işçiler, siparişlerin yoğunlaştığı dönemlerde atölye ve fabrikalara destek amaçlı gelmekte; sigortasız ve

kayıtsız olarak çalışıp yeniden çağrılacakları dönemi beklemektedir. "Bekleme işçi" olarak anılan bu işçi grupları, inşaat sektöründen bildiğimiz bir metod olsa da tekstil sektöründe yakın zamanlara kadar uygulanan bir yöntem olmamıştı. Bekleme işçileri geçmişteki gibi yalnız sabahın erken saatlerinde mahalle meydanında iş beklemeyip aynı zamanda ilgili Facebook gruplarında da günlük işler bulabiliyorlar. Çocuk bakımı, yemek yapımı, bekçilik gibi dönemsel işlerin daha çok arandığı bu gruplarda tekstil sektörünün de aktif olduğunu gözlemliyoruz. Öyle ki günlük iş arayanlarla günlük işçi arayanları bir araya getirerek para kazanan aracılar dahi oluşmuş. Göçmenlere oturma izni alan araçlarla birlikte bu grupları en yoğun olarak kullanan kişiler iş aracıları.

İşçilerin Barınma ve Yaşam Şartları

Daha önce bahsi geçtiği üzere tekstil atölyelerinin, çalışanların bir arada yaşadığı bekar evleri açması ya da atölyelerin üst katında çalışanlara barınacak alan sağlaması özellikle kayıtsız göçmen işçiler çalıştıran atölyelerde sıklıkla rastlanan bir uygulamadır. Bu uygulama hem atölye sahibine çalışanlarına daha az ücret ödeme şansı tanımakta hem de kayıtsız çalışanları kontrol altında tutma, onları işten eve - evden işe giderken dahi göz önünde olmalarını engelleme gibi birtakım imkanlar sağlamaktadır. Atölye sahibi tarafından ev sağlanmayan işçiler ise genellikle atölyelere yakın mesafelerde bekar evlerinde ya da aileleriyle birlikte kendi evlerinde yaşamaktadır.

İşçilerin hemen hemen hepsinin civar mahallelerde yaşamaması; soludukları havanın sadece çalışma süreciyle sınırlı kalmayıp sosyal hayatlarına da sirayet eden bir sorun olduğunu düşündürmektedir. Kontrolsüz şekilde hava kalitesini düşüren gaz salınımının olduğu çevrede tüm canlılar olumsuz olarak etkilenmektedir. Çevre mahallelerin çeperini de etkileyen bu koşullar; zararın sadece işçiler üzerinden değil, mahalleli üzerinden de konuşmamıza olanak sağlamaktadır. Özellikle Küçükköy ve civarında sıklıkla rastladığımız sokaklarda oynayan çocuklar gün boyu gaz, toz ve dumana maruz kalıp; sağlıklı çevre koşullarından etkilenmektedir.

Kot İşçiliğine Giden Yollar

İşçiler için kötü çalışma koşulları kader, kaçamayacakları ve zorunda oldukları bir durum olarak algılanmakta bunun sonucunda da başka

bir meslek koluna atılma gibi bir hedef ve niyetleri oluşmamaktadır.

"Havayı teneffüs ediyoruz ama başka yol yok başka mesleğimiz yok. Biz şimdi buradan başka mesleğe gitsek; 15 senedir İstanbuldayım, 15 senedir bu işle uğraşıyorum. Bundan başka işle ilgilenmedim." İ, 28

Görüşülen işçilerden birisi de, eski bir mahkum olduğu için iş bulmasının zor olduğunu; bu yüzden bu işi bir lütuf gibi değerlendirdiğini belirtmiştir. Geçmişte cezaevinde kalmış kişilerin sosyal ve

ekonomik aktivitelere katılmasında engel teşkil eden önyargılar; eski mahkumların güvencesiz ve kayıt dışı da olsa bulunduğu işte çalışmayı tercih etmesine sebep olabilmektedir.

"Valla ben dediğim gibi cezaevinde kaldım cezaevi görmüş insanlarda her yerde çalışamaz sağ olsun patron tanıdığımın bana çalışma şansı verdi ben de işimi yapıyorum. Tabii ben de daha iyi bir iş yapmayı isterdim daha iyi koşullarda ama şu an bunu yapmaya mecburum, şimdi belki siz diyeceksiniz 'Bu iş ölümcüldür' ama inan çalışsam belki daha kötü koşullarda öleceğim ben şu an halimden memnunum." H.,34

Denetleme

Atölyelerin Çalışma Bakanlığı denetçileri ya da iş yaptıkları marka tarafından denetlenme sıklıkları, atölyenin kaçınıcı halka taşeron olduğuna göre değişmektedir. Kayıtsız ve gizli bir şekilde faaliyetlerini sürdüren bir atölye her iki denetimin de dışında kalırken; kayıtlı olanların ne derece denetlendiğine dair işçi görüşmelerinden çıkartabildiğimiz bazı sonuçları derlemeye çalıştık. Gördüğümüz kadarıyla markalar, üretimin taahhüt edilen standartlara bağlı kalıp kalmadığını

ve zaman zaman işçilerin çalışma koşullarını denetlemekte. Markaların denetleme sıklığı ve hangi kıstaslara bağlı olarak denetleme yaptıklarına dair bir sonuca ulaşamadık. Görüştüğümüz işçilerin çalıştıkları firmalara göre verdikleri bilgiler birbirinden bağımsız denetleme koşullarının bir arada yürüdüğünü göstermekte. Aynı zamanda yabancı markaların yerli markalara kıyasla daha sık aralıklarla ve daha sıkı bir denetim yapıldığı da bir genel bilgi olarak beyan edilmekte.

Çalışma Koşulları

Görüştüğümüz işçilerin çoğu standart olarak günde 12 saat ve haftada 6 gün çalıştığını beyan etti. Oysaki çalışma yasalarına göre haftalık çalışma saati 45 saattir ve onun üstüne mesai ücreti ödenmesi gerekir. Görüştüğümüz atölyelerin çoğu, ödediği asgari ücreti 72 saatlik çalışma sonunda ödemektedir. Yani ilk 27 saatlik fazla mesaiye ekstra ücret ödemeyip 27 saatin üstüne çıkıldığı takdirde ödemektedir.

Aynı zamanda yasalar işçinin rızası altında olsa bile günde 11 saatten fazla çalışmasını yasaklar. Ancak görüştüğümüz işçiler günde standart olarak 12 saat çalıştıklarını beyan etmiştir. Bunun dışında kalan bir örnek ise Şirket 1'de çalışan M'nin, günde 12 saat çalışırken iş yaptıkları markanın talebi üstüne çalışma saatlerinin 10 saate indiğini belirtti.

Bu tarz denetlenen işletmelerde yasal denetimlerden kaçmak adına tutulan çifte kayıt defterleri vardiyalı sistemin yasal olarak uygulandığını gösterse de aslında yasal olmayan saat dilimlerinde işçiler çalışmaktadır. Bir diğer sorun ise görüştüğümüz işçilerin hiçbirinin

yararlandıkları haklar arasında fazla mesai ücretinden bahsetmemiş olmasıdır.

Sadece kurumsal fabrikalar yol ücretini karşılamaktadır. Yemek konusunda ise kurumsal fabrika ve atölye ayrımını yeniden göze çarpmaktadır. Kurumsal ve büyük fabrikaların hepsi çalışanlarına yemekhane hakkı tanırken, parça başı iş yapan atölyelerde yol ve yemek gibi hakların tamamı işçiden alınmıştır. Ayrıca kurumsal firmaların bazılarının ara öğünlerde işçilere verdiği ayran ve yoğurt da yan haklardan biri sayılabilir. Aynı zamanda bu hak, potasyum permanganatın akciğerlere verdiği zararı dolaylı yoldan kabul eden bir uygulama olarak da görülebilir.

Görüştüğümüz işçilerin maaş aralıkları 2.000-3.000 TL bandında. Görüştüğümüz tüm yasal çalışanların primleri asgari ücret üzerinden yatırılıyor. İşçilerin tamamı bu uygulamanın geleceklelerinden çaldığını farkında olmakla birlikte sektördeki kabul edilmiş genel uygulamanın bu olduğunu beyan ediyorlar.

“Bizim buraya pek [denetleme] olmuyor. Kurumsal olmadığı için olmuyor pek ama benim gittiğim başka yerler vardı oralarda iki günde bir denetleme, üçte bir haftada bir denetleyen oluyordu.” İ, 28

“Denetimciyi sorarsan, geliyor, muhasebeci cebine para koyuyor, o da gidiyor, doğrusu bu ve ben hiç denetimci görmedim.” F, 40

“Ambulans dışarıya çektiriyor. Bir buçuk senede bir falan. Ben üç defa girdim. Bunu firma [marka] getiriyor yani, işyeri getiriyor önüne çektiriyor.” İ1,30

Metodoloji

Saha çalışması İstanbul'da bulunan atölyeler ve çevresinde gelişti. Güngören, Gaziosmanpaşa, Esenyurt gibi İstanbul'un kozmopolit ve sanayii mahallelerinin en yaygın görüldüğü lokasyonlarda çalışma yapıldı. Görüşmeciler kartopu yöntemi ile seçildi.

Görüşmeler derinlemesine mülakat şeklinde gerçekleştirilmiş olup araştırmanın genel hatları ve amacı görüşmecilere iletilmiştir. Kişilerin haklarının korunmasına yönelik olarak isimler gizli tutularak baş harfleri kullanılmıştır. Ayrıca çalışma koşullarının araştırıldığı fabrika ve atölyeler de adlarıyla belirtilmeyip firmalar numaralandırılarak (1.firma, 2.firma vs.) isimlendirilmiştir.

Kot işçileriyle yapılan görüşmeler sırasında karşılaşılan zorlukların tanımının yapılması projenin anlaşılabilirliği açısından daha sağlıklı olacaktır. Alan çalışması sırasında merdiven altı atölyelerin yaygınlığı, kayıt dışı emeğin yoğunluğu ve düşük ücretli işçinin işini kaybetme korkusu karşılaşılan zorluklarda belirgin rol oynadı. Projede tekstil sektörü içinde çalışan kot beyazlatma işçilerinin

İstanbul'da sınırlı bir alanda faaliyet göstermesi, bu alanların kentin çeperinde yaşam alanlarından yalıtılmış olması bu alanlara girmeyi zorlaştırır da bu bölgelerde bulunan kantin, kahve gibi mekânlarda öğle arası gibi kısıtlı zamanlarda işçilerle iletişime geçilmiş ve uygun zemin yaratılırsa hafta sonu tekrar görüşme sağlanmıştır. Yine bu bölgelerde yoğun bir biçimde Türkmen, Suriyeli, Afgan ve Bangladeşli işçilerle karşılaşmış fakat projenin kapsamının sınırlı olması ve bundan kaynaklı dil desteğimizin olmaması nedeni ile bu işçilerle yeterince iletişim kurulamamıştır. Yalnız kısıtlı seviyede Türkçe bilen Afgan işçiyle görüşülmüştür.

Projenin genel süresi üç ay olup, saha çalışmasına iki ay 15 gün, raporlama ve deşifreye yaklaşık 25 gün ayrılmıştır. Proje boyunca Temiz Giysi Kampanyası'ndan Abdulhalim Demir ve Fevzican Abacıoğlu projeyi koordine etmiş, Damla Uçak, Volkan Işıl ve Tayfur Onat saha çalışmalarını ve mülakatları gerçekleştirmiş olup, rapor Çiğdem Dilara Sönmez tarafından kaleme alınmıştır.

Bu rapor Avrupa Birliđi'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Temiz Giysi Kampanyası Derneđi'nin sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliđi'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

temizgiysi.org

[TemizGiysiKampanyasi](#)

[cccturkey](#)

[temizgiysi](#)

[Temiz Giysi Kampanyası](#)

Adres: Kemankeř Karamustafa Pařa Mahallesi, Halil Pařa Sokak, Ömer Abed Han, Kat 4 No 3-4 Karaköy, 34425 Beyođlu/İstanbul, Türkiye
Telefon: +90 212 251 99 79 **E-posta:** info@temizgiysi.org